

Skrzypek, Andrzej

"The History of Irish Newspapers
1685-1760", Robert L.Munter,
Cambridge 1967 : [recenzja]

Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego 8/1, 144-146

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

I

Robert L. Munter, *The History of Irish Newspapers 1685—1760*, Cambridge 1967, ss. XIII, 217, bibliogr., indeks.

Praca profesora Roberta L. Muntera stanowi studium genezy i kształtowania się prasy irlandzkiej. Książka, obok treści podzielonej na dziewięć rozdziałów, zawiera spis wykorzystanych źródeł i opracowań, indeks rzeczowy i osobowy oraz reprodukcje stron tytułowych osiemnastowiecznych gazet irlandzkich.

Autor, który posiada już w swoim dorobku bibliografię najwcześniejszej prasy irlandzkiej (*A Handlist of Irish Newspapers, 1685—1750*, Cambridge Bibliographical Society, London 1960), wykorzystał zbiory najstarszej prasy irlandzkiej, znajdujące się w Miejskiej Bibliotece w Dublinie, w Irlandzkiej Bibliotece Narodowej, w Irlandzkiej Akademii Królewskiej, w British Museum oraz w Bibliotece Uniwersytetu w Cambridge. Monografia Muntera nie ogranicza się bynajmniej do przedstawienia problemów związanych z prasą irlandzką w określonych tytułach ramach czasowych. Opracowywane zagadnienie autor ukazuje na szerokim tle historii irlandzkiego drukarstwa i księgarstwa oraz irlandzkich stosunków politycznych.

Powstanie i rozwój prasy irlandzkiej odbywały się — zdaniem Muntera — w ścisłej zależności od przemian, jakim podlegała prasa angielska. Czasopisma pojawiły się w Anglii na kilka lat przed wojną domową. Nosiły one charakter biuletynów o fascynujących tytułach: „Strange News from Lancaster”, „Woeful News from the West Partes of England” etc. Właśnie w pierwszym rozdziale swej książki pt. „Najwcześniejsza prasa irlandzka” Munter omawia owe „przedgazetowe” formy czasopism na tle sytuacji drukarstwa irlandzkiego w siedemnastym wieku.

Najwcześniejsze czasopisma irlandzkie ukazywały się w Anglii (np. „Ireland’s True Diurnall” założona przez W. Bładena w 1641 r.). Pierwsze pisma drukowane w Irlandii były organami wojsk Cromwella.

Za pierwszą ściśle irlandzką gazetę Munter uważa „News-Letter”, wydawane przez dublińskiego księgarza Roberta Thorntona, poczynając od 1685 r. Po upadku tego pisma powstały inne, początkowo pojedyncze, później w większej ilości, co stanowiło już naturalny ciąg w rozwoju

irlandzkiej prasy. Proces ten przybierał oczywiście na sile z biegiem lat. W 1715 r. ukazała się pierwsza gazeta irlandzka, wydawana poza Dublinem. Do 1760 r., jak wynika z obliczeń Muntera, ukazało się w Irlandii 165 tytułów czasopism, z których 1/3 przetrwała ponad rok.

W rozdziale drugim Munter zajmuje się badaniem środowiska, które wydawało gazety — a więc środowiskiem drukarzy i księgarzy, spośród których wyrosli później „wydawcy” i „nakładcy” (*publisher, editor, corrector*) i pierwsi dziennikarze. Środowisko to było stosunkowo nieliczne, gdyż na wymienionych ponad 160 tytułów — 3/4 ukazało się staraniem kilkunastu osób. Zatrzymując się nad tym problemem, autor podjął próbę przedstawienia organizacji i stowarzyszeń drukarskich i księgarskich, z których jako najważniejsze wymienia gildię Św. Łukasza Ewangelisty. Istotnym czynnikiem, który jednoczył pierwszych nakładców i wydawców prasowych, były ich powiązania rodzinne.

Pogłębiając studium tego problemu, Munter poświęca dużo uwagi omówieniu procesu tworzenia się przemysłu drukarskiego tak od strony ilościowej, tj. liczby czynnych pras, księgarń *etc.*, jak i od strony rozwoju techniki drukarskiej. Gazety irlandzkie ukazywały się przeważnie w objętości 1—2 kartek o formacie od 15×17,5 cm do 43×28 cm. Irlandzki przemysł prasowy niemal od samego początku oparł się na inseratach. Spowodowało to następujące ustawienie proporcji wpływów: prenumerata miała zrównoważyć koszty redakcji, papieru, druku itd., zaś ogłoszenia przynosić miały wydawcy czysty dochód, w rezultacie wcale pokaźny. Munter oblicza, że w końcowej fazie omawianego okresu łączny tygodniowy nakład gazet wynosił ok. 45 000 przy systemie, w którym gazety ukazywały się trzy razy na tydzień. Nakład pojedynczego pisma wahał się w tym układzie w granicach od 300 do 2000 egz.

W rozdziale czwartym i piątym Munter zajmuje się problemami czytelnictwa. Stałymi odbiorcami gazet irlandzkich były kawiarnie, piwiarnie i gospody, które zgodnie z ówczesnym zwyczajem oferowały swym gościom zarówno pisma krajowe, jak i angielskie w dużym wyborze. Z tego powodu większa część gazet rozchodziła się w obrębie miasta przy niewielkim udziale prowincji. Z kolei Munter przechodzi do omówienia problemów związanych z etyką dziennikarską i gustami odbiorców w tym czasie.

Częstotliwość ukazywania się gazet irlandzkich była w dużym stopniu uzależniona od rozkładu jazdy statków pocztowych pomiędzy Dublinem a Anglią, bowiem informacje podawane przez prasę irlandzką uzyskiwane były głównie z gazet londyńskich, a po części z listów. Dlatego też, zdaniem Muntera, wczesną prasę irlandzką w dość poważnym stopniu cechował plagiat.

Ostatnie cztery rozdziały monografii poświęcone są kolejnym etapom

przeobrażenia i rozwoju prasy irlandzkiej. Początkowo zamieszczano w niej jedynie kronikę wydarzeń, następnie pojawiły się artykuły literackie (między innymi znanego skądinąd Jonathana Swifta), aż w końcu prasa wkroczyła na grunt polityki, przybierając określone oblicze. Determinowały je w tym okresie głównie dwie sprawy — stosunek do rywalizacji między wigami a torysami i stanowisko względem spraw religijnych.

W zakończeniu swej pracy Munter omawia w ogólnych zarysach ingerencję rządu w dziedzinę prasy i kształtowanie się pojęcia wolności prasy.

Andrzej Skrzypek

II

W[ładimir Andrejewicz] Ru b a n, *I w trudzi, i w boju...* (50 roki w ukraińskiej radiańskiej presy) [Kyjiw] 1967, Wydawnictwo Kyjiwśkoho Uniwersyteta, ss. 216.

Praca Rubana, o charakterze popularnonaukowym, miała na celu, jak określono w notce informacyjnej, ukazanie ukraińskiej prasy radzieckiej jako instytucji demokratycznej i trybuny mas. Książka przeznaczona jest dla studentów dziennikarstwa, pracowników prasy, korespondentów robotniczych i chłopskich oraz autorów zasilających prasę swoimi utworami. Mimo tak szeroko zakrojonego zasięgu książka ukazała się w nakładzie zaledwie 1500 egz. Pisząc o prasie Ukrainy Radzieckiej, autor miał na myśli wyłącznie gazety, tj. periodyki, ukazujące się częściej niż dwa razy w tygodniu, oraz tzw. wielonakładówki. Inne periodyki, określane mianem „żurnaly”, zostały w pracy w ogóle pominięte. Pominięto też, poza kilkoma wzmiankami, prasę mniejszości narodowych. Autora nie interesują takie problemy, jak zasięg i formy kolportażu prasy (poza nakładami), baza techniczna prasy, agencyjne źródła informacji prasowej. W książce cytowane są tylko nieliczne prace, w tym wypowiedzi Lenina o prasie, oraz skrócone opisy bibliograficzne artykułów prasowych, szerzej omawianych w tekście.

Praca dzieli się na 11 rozdziałów ujętych chronologicznie, przy czym podział dziejów prasy ukraińskiej powiązał autor z ogólnie przyjętą periodyzacją dziejów ZSRR od 1917 do 1966 r. Całość poprzedzono wstępem, omawiającym ogólnie rewolucyjne tradycje prasy ukraińskiej.

Przedmiotem rozważań autora jest prasa w języku ukraińskim i rosyjskim, ukazująca się na Ukrainie Radzieckiej, przy czym zgodnie z tytułem całości starał się on uchwycić rolę omawianej prasy w budownictwie socjalistycznym oraz podczas wojny 1920 r. i lat 1941—1945. Zatem także prasa wojskowa, ale głównie w języku ukraińskim, poddana została analizie.